Sisäministeriö LAUSUNTO SM2016-00275

PO Viitanen Marko 26.05.2016

Viite
U 22/2016 vp, COM(2016) 194 final, COM(2016) 196 final

Asia
Perustuslakivaliokunnan kuuleminen 27.5.2016 klo 09.30; asia: Älykkäät rajat (U 22/2016 vp)

Sisäministeriön poliisiosasto lausuu komission ehdotuksista Älykkäiksi rajoiksi seuraavaa:

Sisäministeriön poliisiosasto on osallistunut U-kirjelmän U 22/2016 vp valmisteluun. Kirjelmässä on nostettu esiin Suomen perustuslain kannalta merkityksellisiä asetusehdotuksen kohtia. Poliisiosastolla ei ole huomauttamista kirjelmässä esitettyyn.

Poliisiosasto kiinnittää perustuslakivaliokunnan huomiota lainvalvontaviranomaisten pääsyoikeutta koskeviin ehdotuksiin (26 - 30 art.) sekä edelleen toimintaympäristön muutokseen ja Euroopan unionissa vireillä oleviin eräisiin asioihin. Aikaisemmasta Älykkäitä rajoja koskevasta asetusehdotuksesta poiketen ehdotuksen oikeusperustana on muun muassa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 87 artiklan 2 kohdan a alakohta ja 88 artiklan 2 kohdan a alakohta.

Valtioneuvosto on katsonut voivansa kannattaa lainvalvontaviranomaisten pääsyoikeutta rajanylitystietojärjestelmän (EES) tietoihin sillä edellytyksellä, että pääsy rajataan selkeästi ja tarkkarajaisesti koskemaan vain terrorismirikoksia ja muiden vakavien rikosten torjuntaa, havaitsemista ja tutkintaa siten, että se ottaa täysimääräisesti huomioon unionin ja jäsenvaltioiden kansalliset perusoikeudet ja tietosuojasääntelyn. Edellä mainituissa artiklaehdotuksissa on asetettu useita edellytyksiä ja ehtoja EES:n tietoihin pääsylle sekä määritelty menettely, jota on noudatettava. Komission asetusehdotuksessa on sääntelyä myös tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeuksista. Poliisiosasto pitää lainvalvontaviranomaisten pääsyoikeutta koskevia ehdotuksia tärkeinä ja kannatettavina. Pääsyoikeus on samansuuntainen Eurodac-järjestelmään lainvalvontaviranomaisille annetun pääsyn kanssa. Sen sijaan viisumitietojärjestelmään (VIS) lainvalvontaviranomaisten pääsy on yksinkertaisempaa. Lisäksi VIS-päätöksen mukaan viisumitietojärjestelmän tietoja voivat hyödyntää myös terrorismin ennalta estämisestä ja paljastamisesta vastaavat jäsenvaltioiden nimeämät viranomaiset. EES:n pääsyoikeus on kuitenkin rajattu jäsenvaltioiden nimeämiin lainvalvontaviranomaisiin, mikä rajoittaa toimivaltaisen viranomaisen määritelmää.

Lainvalvontaviranomaisten käytössä on useita Euroopan unionin laajuisia tietojärjestelmiä. Käyttötarkoitussidonnaisesti rakennettuna ja käytettynä teknologia ja tietojärjestelmät auttavat viranomaisia suojelemaan kansalaisten perusoikeuksia. Toisaalta laajat tietojärjestelmät luovat mahdollisen riskin yksityisyyden suojalle. Lainvalvontaviranomaisten piirissä, sekä kansallisesti että Euroopan unionin jäsenvaltioissa, pääsyoikeutta koskevia menettelyitä ja edellytyksiä on pidetty osin monimutkaisina ja operatiivisen toiminnan kannalta jopa mahdottomina. Ongelmaksi on koettu muun muassa myös se, että olemassa olevia järjestelmiä ei käytetä tehokkaasti tai niitä on otettu hitaasti käyttöön. Viimeaikaisten Pariisin ja Brysselin vakavien väkivallantekojen myötä riskiksi on yhä selkeämmin havaittu muun muassa se, että sinällään olemassa oleva tieto ei ole oikeaan aikaan oikean tahon käytettävissä. Erityisesti tämä koskee rikosten estämistä. Keskustelua on kiihdyttänyt useita

Euroopan unionin jäsenvaltioita koskettanut maahanmuuttotilanne. Toimintaympäristön muutos on arvioitu merkittäväksi ja pitkäkestoiseksi, ja siten olisikin hyödyllistä, että EES:n tietoja voisi aidosti hyödyntää terrorismin ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Terrorismin torjumiseksi tarvitaan ennen kaikkea oikea-aikaista ja luotettavaa tietoa, jotta toimivaltaiset viranomaiset voivat arvioida kohdehenkilön tai tietyn verkoston muodostamaa turvallisuusuhkaa.

Komissio on antanut 6.4.2016 tiedonannon vahvemmista ja älykkäämmistä tietojärjestelmistä (E 37/2016 vp). Tiedonannossa on esitetty selkeä tavoitetila tietojärjestelmien paremmasta yhteistoimivuudesta ja -käytöstä ja sekä lyhyen että pitkän aikavälin toimenpiteitä tavoitteeseen pääsemiseksi. Tiedonannon mukaan komissio muun muassa tutkii, onko lainvalvonnan muuttuneiden tarpeiden perusteella olemassa tarvetta arvioida uudelta pohjalta lainvalvontaviranomaisten pääsyä VIS- ja EURODAC-järjestelmään. Komissio on perustamassa tiedonannon johdosta korkean tason asiantuntijaryhmää (HLEG) lähiviikkojen aikana. Työryhmän on tämän hetkisten tietojen mukaan määrä raportoida työskentelynsä tuloksista Euroopan parlamentille ja neuvostolle kesäkuussa 2017.

Puheenjohtajamaa Alankomaat on myös esitellyt luonnosta komission tiedonantoon liittyväksi tiekartaksi, jota on käsitelty muun muassa sisäisen turvallisuuden operatiivisen yhteistyön pysyvässä komiteassa (COSI) 17.5.2016. Tiekartta on tarkoitus esitellä oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa kesäkuussa. Tiekartta sisältää tietojen käytettävyyttä koskevien operatiivisten ja lainsäädännöllisten esteiden tarkastelun. Konkreettisena toimenpiteenä tiekarttaluonnoksessa on esitetty muun muassa analyysin laatiminen laajemmasta pääsystä VIS- ja EURODAC-järjestelmään lainvalvontatarkoituksessa ja terrorismin torjumiseksi.

LIITTEET

Asiasanat

Hoitaa

Tiedoksi